



TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan ancak gerekli ihtimam gösterilmeyen Hevsel Bahçeleri'nde yapılan tüm müdahalelerin araştırılması, tahribatlara sebep olan unsurların incelenmesi, Hevsel Bahçeleri ve çevresindeki faaliyetler sonucunda tahribatlara sebep olanların açığa çıkarılması ve bu vakaların tekrarlanmasının önüne geçilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederim. 12.10.2022

Remziye TOSUN
Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

2015 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine alınan Hevsel Bahçeleri ve çevresinde yapılan faaliyetler sebebiyle kültür mirası statüsüne rağmen gerekli özen gösterilmemiştir. Başta kentin sosyal ve siyasi süreçlerinde olumsuz etkilenen Hevsel Bahçeleri, Dicle Nehrinin dere statüsünde olması ve dolayısıyla Kıyı Koruma Kanunu'ndan faydalanamaması, nehir çevresinde yapılaşma, sosyal ve kültürel faaliyetlerin zarar vermesi, ekosistemi olumsuz etkileyen kanal yapımı ve millet bahçeleri projeleri, ağaç kesimi, bataklık ve sazlıkların yok edilmesi, kum ocaklarının Dicle Nehri'nin tahrip etmesi, sanayi tesislerinin nehri kirletmesi, endüstriyel tarımla ekosistem dengesine zarar vermesi gibi sebeplerle tahrip edilmiştir. Hevsel Bahçelerine yönelik aşağıda detayları verilen tahribatların Meclis eliyle araştırılması ve bu tahribatların önüne geçilmesi elzemdir.

GEREKÇE

Diyarbakır'da Dicle Nehri kenarında bulunan ve tahıl ambarı olarak nitelendirilen Hevsel Bahçeleri, 2015'te UNESCO tarafından Dünya Mirası ilan edilmiştir. 189 kuş türü, endemik Fırat Kaplumbağası, Dicle Güzeli kelebeği yanı sıra tilki, su samuru, sincap, çok sayıda böcek ve sürüngen için uygun kalıcı ve geçici bir yaşam alanı olan Hevsel Bahçeleri, 607 flora ve 635 fauna bileşenini barındıran zengin bir yaşam döngüsüne sahiptir. Dünya Miras listesine alınmasına rağmen Hevsel Bahçeleri ve çevresine ihtimam gösterilmemiş, listeye alınmasından bugüne tahribatlar devam etmiştir. Kentin ekoloji dernekleri ve meslek odaları Hevsel Bahçelerinde yaşanan tahribatlara dair 2022 yılı raporunu yayınlamıştır.

Bu tahribatlardan biri Millet Bahçesi'nin ve On Gözlü Köprü etrafındaki çevre düzenlemesinin Bölge Koruma Kurulu onayı olmadan yapılmasıdır. Surlar ile Hevsel Bahçeleri arasında Bölge Koruma Kurulu onayı olmadan millet bahçesi yapılması, On Gözlü Köprü etrafında çevre düzenlemesi, DSİ tarafından nehir yatağını bozmak suretiyle taş tahkimatları yapıldığı belirtilmiştir. Tarihi On Gözlü Köprü ve çevresinin tamamen işgal edildiği ve bu işgalin Hevsel Bahçelerinin içine yayıldığı raporlaştırılmıştır. Yine kayyım atanan belediyelerin Hevsel Bahçelerine yönelik rekreasyon alanı yaratma girişimlerinde bulunduğu, dolayısıyla dünya mirasını yok etme girişiminde olduğu açıklanmıştır. Hevsel Bahçeleri ve çevresinde yapılan/yapılmak istenen beşeri faaliyetlerin sadece belirli türlere değil, tüm yaşam alanına yönelik tehdit teşkil ettiğinin açıklanmıştır.

Tahribatın diğer bir kısmı ise Dicle Nehrinin statüsünün dere statüsünde bulunmasıdır. Dicle Nehri'nin bir bölümünün 2013 yılında nehir statüsünden çıkarılarak dere statüsüne alınmasıyla birlikte Kıyıları Koruma Kanunu uygulanamaması bu tahribata sebep olmuştur. Şöyle ki Dicle Nehri'nin nehir statüsünden dere statüsüne alınması, kıyı kenar çizgisi belirlenememesine ve dolayısıyla kum ocakları veya yapılaşma gibi herhangi faaliyet ve müdahaleye açık olacağı anlamına gelmektedir. Bu nedenle 2013 yılından itibaren Dicle Nehri, dere statüsüne alınmasıyla mevzuat ve Kanuna göre korumasız bırakılmıştır. Söz konusu kum ocaklarının faaliyetleri, nehri içerisinde metrelerce derinlikte çukurlar oluşmasına ve nehre yüzmek için giren yurttaşların bu çukurlar sebebiyle yaşamını yitirmesine de neden olmuştur. Kum ocaklarının faaliyetlerine dair ve Dicle Nehri'nde yurttaşların yaşamını yitirmesine dair herhangi bir soruşturma veya inceleme basına yansımamıştır. Ayrıca kum ocaklarının nehir boyunca faaliyetleri, iş makinalarıyla nehrin tabanının kazılarak kum çekilmesi nehir yatağında

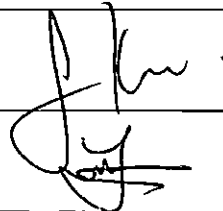
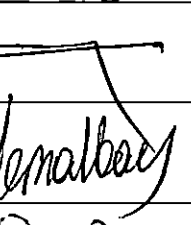
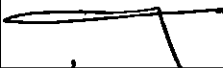
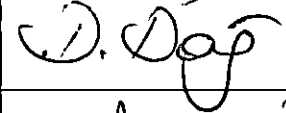
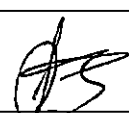
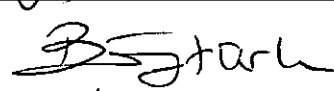
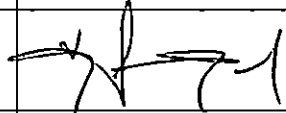
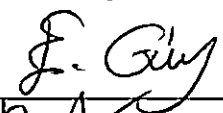
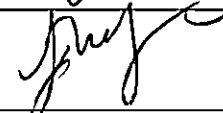
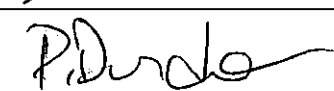
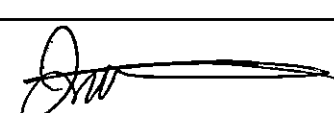
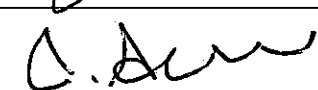
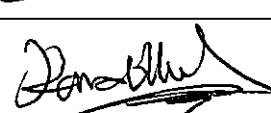
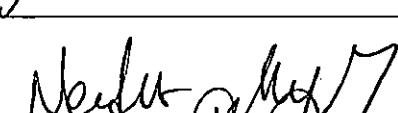
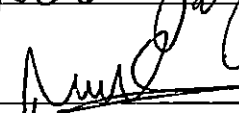
yapının bozulmasına, su kirliliğine ve su canlılarının yaşam kalitesinin bozulmasına neden olmuştur.

Bunun yanı sıra Silvan Köprüsü ile On gözlü Köprü arasındaki alanda Kültürel Miras Etki Değerlendirme raporu alınmadan faaliyetler yapılmıştır. Raporda yer alan bilgilere göre; 4 kilometrelik bir hat boyunca kanal yapılarak alan tahrip edilmiş, beton ve taş istinat duvarları yapılmıştır. Ayrıca canlıların habitatları olan kumul ve sazlıklar yok edilmiş, nehir tabanı tahrip edilmiştir. Millet Bahçesi yapımı adı altında doğal bahçeler ve küçük üreticiler alandan çıkarılarak ağır iş makinalı çalışmalar yapılarak ağaçlar sökülmüş, yabancı ağaçlandırma ve çimlendirme yapılmıştır. Surların dibine beton dökülerek kentsel peyzaj uygulanmış, alanın otantikliği, özgünlüğü ve bütünlüğü tahrip edilmiştir. Dicle Nehri Arazi Islah Projesi adı altında yapılan kanal projesi ile nehir kıyı bandındaki bütün bitkiler yok edilmiş, UNESCO koruma alanında bulunan yüzlerce dönümde ağaç kesimi devam ettiği belirtilmiştir.

Hevsel Bahçelerinde endüstriyel tarım usulüyle mısır ekimi ve kimyasallara bağlı hibrit tohumlarla tarım yapılmaya başlanmıştır. Vahşi sulama ile mısır ve pamuk üretiminde kullanılan gübre ve zirai ilaçlar (insektisitler, fungusitler ve herbisitler) Dicle Nehir suyunun fiziksel ve kimyasal özelliklerinin değişmesine yol açtığı ve bu sebeple başta balıklar olmak üzere tüm sucul yaşamlar tehlike altında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Dicle Nehir çevresindeki sanayi tesislerin atıkları, nehir kirliliğini artırırken alanın ekosistemine ciddi zararlar vermiştir.

Özellikle 2015 sürecinde Sur kentinin tahrip edilmesi, iş gücü olarak Hevsel Bahçelerini olumsuz etkilemiştir. Genellikle Sur'da yaşayan, Hevsel Bahçelerini ekerek, ekilen üründen kendisine ve fazlasını çarşıda satarak geçimini sağlayan Aşefçiler, Sur kentinin tahrip edilmesinin ardından göç etmek durumunda kalmıştır. Hevsel Bahçeleri ve çevresindeki ekolojik yaşam alanının bir parçası olan, Sur ve Fiskaya'da yaşayan ailelerin yerlerinden edilmesi üretim sürecini olumsuz etkilemiştir. Son olarak Hevsel'de ağaçların kesilmesi, mısır ekilmesi de kentin ciğerlerine yapılan olumsuz bir müdahaledir. Hevsel'de daha önce görülmemiş canlı türlerinin ortaya çıkması da bu durumun kanıtı sayılabilir.

Dünya Kültür Mirası listesinde bulunan ancak gerekli ihtimam gösterilmeyen Hevsel Bahçeleri'nde yapılan tüm müdahalelerin araştırılması, tahribatlara sebep olan unsurların incelenmesi, Hevsel Bahçeleri ve çevresindeki faaliyetler sonucunda tahribatlara sebep olanların açığa çıkarılması gerekmektedir.

1	FATMA KURTULAN	MERSİN	
2	ZÜLEYHA GÜLÜM	İSTANBUL	
3	MUSA PİROĞLU	İSTANBUL	
4	SERPİL KEMALBAY PEKGÖZEGÜ	İZMİR	
5	DERSİM DAĞ	DİYARBAKIR	
6	MURAT SARISAÇ	VAN	
7	SIDIK TAŞ	SİİRT	
8	BERDAN ÖZTÜRK	AĞRI	
9	HİŞYAR ÖZSOY	DİYARBAKIR	
10	EBRÜ GÜNAY	MARDİN	
11	OYA ERSOY	İSTANBUL	
12	ŞEVİN COŞKUN	MUŞ	
13	PERO DUNDAR	MARDİN	
14	DİRAYET DİLAN TAŞDEMİR	AĞRI	
15	AYŞE ACAR BAŞARAN	BATMAN	
16	KEMAL BÜLBÜL	ANTALYA	
17	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
18	NECDET İPEKYÜZ	BATMAN	
19	NUSRETTİN MAÇIN	ŞANLIURFA	
20	İMAM TAŞÇIER	DİYARBAKIR	